

7. IMPERIUM MONGOLSKIE - NOTATKA

Mongołowie – plemię koczowników zamieszkujących obszar Wielkiego Stepu – obszar dzisiejszej Mongolii, Mandżurii i południowo – wschodniej Syberii.

Mongołami potocznie nazywano ludy Wielkiego Stepu. Ludy te były podzielone na liczne plemiona i szczepy – najważniejsi byli Mongołowie właściwi, następnie spokrewnieni z nimi Tatarzy, Merkici, Kereici, a także plemiona Najmanów i Kirgizów pochodzenia tureckiego. Początkowo najsilniejszym związkiem plemion byli Tatarzy.

1. Plemiona Mongołów na przełomie XII i XIII w.

- a) **Ordy** – były wspólnotami o charakterze militarnym, na czele których stali **chanowie**. Ordy łączyły się w plemiona, które walczyły między sobą o dominację. W ten sposób powstawały pierwsze państwa plemienne.
- b) Mongołowie utrzymywali się z pasterstwa, myślistwa i łupów wojennych.
- c) Podstawą organizacji społecznej stanowiły rody patriarchalne.
- d) Dużą rolę w państwie plemiennym odgrywał *kurultaj* czyli rada złożona z rodziny wielkiego chana oraz starszych wodzów poszczególnych plemion. *Kurultaj* zatwierdzał ważniejsze postanowienia chana.
- e) **Temudżyn (Czarny wilk) zjednoczył wszystkie plemiona mongolskie i w 1206 r. stworzył państwo Mongołów**, przyjmując tytuł wielkiego chana – **Czyngis – chana**.

2. Podboje państwa Mongołów. Czyngis – chan zamierzał zjednoczyć wszystkie plemiona pochodzenia turskiego. Nie udało mu się to za jego życia.

- a) Państwo Czyngis – chana bardzo szybko powiększało swoje terytorium podbijając:
 - turecki lud Ujgurów,
 - tybetańskie plemię Tangutów,
 - północne Chiny (w 1215 r. zdobył Pekin, stolicę północnych Chin)
 - Chorezm w Azji Środkowej (obecnie Uzbekistan, Tadżykistan, Turkmenistan, część Kazachstanu, Pakistanu i Afganistanu oraz Iranu) z miastami Bucharą, Samarkandą, Urgencz
 - Krym,
 - Step Kipczacki – ziemie między dolną Wołgą a Donem (zamieszkane przez Bułgarów kamskich, Alanów, Baszkirów, Czerkiesów, Mordwinów.) Ziemie te zostały zajęte mimo pomocy jaką udzielili książęta ruscy – ich wojska zostały rozgromione w **bitwie nad rzeką Kałką w 1223 r.**
 - podbój Rusi 1237 – 1240 – podział dzielnicowy Rusi przyczynił się znacznie do opanowania tych ziem przez Mongołów. Słabe księstwa ruskie nie mogły powstrzymać armii koczowników, która najpierw podbiła księstwo riazańskie, włodzimierskie, potem Moskwę, Suzdał, księstwo włodzimierskie, a w 1240 r. Kijów. Nie zdobyli północnych ziem – m.in. Nowogrodu Wielkiego.
- b) **Po śmierci Czyngis-chana (1227 r.) kontynuowano politykę podbojów. Podporządkowano:**
 - Na Wschodzie:
 - resztę północnych Chin i rozpoczęto podbój Chin południowych,
 - Koreę,
 - Iran,
 - Azerbejdżan,

- Gruzję,

Na Zachodzie :

- państwo Bułgarów kamskich (1236),
- Ruś Zaleską (1237 - 1240)

c) Mongołowie przeprowadzili **najazd na Węgry 1240 – 1241**. Chcieli ukarać króla węgierskiego Belę IV za pomoc jaką udzielił Połowcom, którzy znaleźli schronienie w państwie węgierskim. By się zabezpieczyć postanowili odciąć Węgry od możliwości jakiegokolwiek pomocy. Armia mongolska została podzielona na 3 części. Główne siły uderzyły na Węgry, a dwie armie pomocnicze zaatakowały Polskę i Siedmiogród. Mongołowie zdobyli Sandomierz, zajęli Kraków, pokonali wojska książąt polskich, dowodzone przez księcia Henryka Pobożnego, w bitwie pod Legnicą (9.04.1241 r.), spustoszyli Śląsk i Łużycę, a następnie ruszyli na Morawy by odciąć Węgry od ewentualnej pomocy czeskiej. Węgry zostały również spustoszone. Król węgierski został pokonany w bitwie pod Mohi nad rzeką Sajó i uciekł na Zachód. Wojska mongolskie dotarły do Dunaju, aż pod Wiedeń i do Dalmacji. Połowcy schronili się do Bułgarii. Najazd został powstrzymany wraz ze śmiercią wielkiego chana Ugedeja (1241) w związku z wybuchem walk o tron. Jego śmierć zakończyła ekspansję mongolską w Europie.

d) Po śmierci Ugedeja podbito:

- Anatolię (1243)
- Armenię (1243),
- kalifat Abbasydów ze stolicą w Bagdadzie (1258),
- Mezopotamię (1259)

3. Armia Mongołów

- Wojsko było podzielone zgodnie z systemem dziesiętnym na dziesiątki, setki, tysiące i dziesiątki tysięcy. Na czele każdego oddziału stał dowódca, który był za niego odpowiedzialny.
- Armia składała się wyłącznie ze świetnie wyszkolonej jazdy, dzięki której Mongołowie mogli błyskawicznie się przemieszczać (do 100 km dziennie).
- Mongołowie posługiwali się machinami oblężniczymi, które rozbierano na części i przechowywano w jukach końskich.
- Zupełnym zaskoczeniem dla przeciwników była również taktyka Mongołów. Zanim dokonywali najazdu przeprowadzali dokładny wywiad, porywali przewodników i przygotowywali wyprawę.
- Na wrogim terenie przemieszczali się szykiem ubezpieczonym (linia czat, straż przednia, siły główne, odwód). Podczas bitwy wodzowie nie walczyli w pierwszych szeregach lecz trzymali się z tyłu dowodząc całą armią.

4. Organizacja państwa Mongołów.

a) podział państwa Mongołów

Państwo zostało podzielone na cztery części (ułusy) między synów Czyngis - chana:

- Mongolię Zachodnią otrzymał Ugedej,
- Mongolię Wschodnią otrzymał Tuluj,
- Turkiestan otrzymał Czagataj,
- Dżoci otrzymał Chorezm i Step Kipczacki. Obszar ten nazywano Złotą Ordą. Po jego śmierci ziemie te otrzymał jego syn Batu – chan.

Jedność państwa utrzymano dzięki funkcji wielkiego chana. Po śmierci Czyngis – chana w 1227 r. funkcję tę powierzono Ugedejowi. Panował do 1241 r. Po śmierci Ugedeja wielkim chanem został

jego syn Gujuk, a następnie syn Tuluja – Mangu. Mangu – chan zmarł w 1259 r. – władzę przejął jego brat Kubilaj, którego panowanie zapoczątkowało rozpad imperium.

b) Czyngis – chan nadał podbitym krajom szeroką autonomię:

- przy władzy pozostawiano lokalnych monarchów. Mongołowie przejęli jedynie pełną kontrolę nad wojskiem i finansami.
- Po podboju Rusi również pozostawiono u władzy książąt ruskich, którzy otrzymywali od chana *jarlyk* – pisemną zgodę na sprawowanie władzy w imieniu chana. Książęta składali chanowi hołd i władali w jego imieniu. Mongołowie pozostawili swoje załogi w najważniejszych grodach ruskich, spisali ludność, wyznaczyli wysokość danin, które ściągali. Prawa i porządku na Rusi miał pilnować wielki książę, który miał władzę zwierzchnią nad pozostałymi książętami. W 1246 r. wielkim księciem został Aleksander Newski, który wstawił się zwycięstwem w bitwie nad Szwedami.
- obowiązywała tolerancja religijna, rozwijał się handel, a Mongołowie dbali o rozwój nauki i sztuki,
- w całym państwie wprowadzono jednolity system rządów, a chan gwarantował pokój – *Pax Mongolica*.

5. Rozpad imperium Mongołów za rządów Kubilaja – 1259 r.

Kubilaj był zainteresowany głównie podbojem Chin. Zezwolił on na usamodzielnienie się pozostałych części imperium mongolskiego. Imperium podzieliło się na 4 części :

- 1) Wielki Chanat – Mongolia, Chiny i Tybet,
- 2) Chanat kipczacki wraz ze Złotą Ordą – europejska część imperium Mongołów
- 3) Chanat turkiestański,
- 4) Chanat perski

6. Próba odbudowy imperium przez Tamerlana w drugiej połowie XIV w.

- a) Timur Chromy (Tamerlan) w 1370 r. pokonał chana Transoksanii w Azji Środkowej (Uzbekistan, Tadżykistan część Kazachstanu) i przejął władzę w tym kraju.
- b) Timur podbił następnie Chorezm, Chorosan, Irak, Armenię, Gruzję i Azerbejdżan, Indie. Na początku XV w. pokonał Turków osmańskich i wziął do niewoli sułtana Bajazyda I. Stolicą jego imperium stała się Samarkanda.
- c) był okrutnym wodzem – usypywał piramidy ze ściętych głów swoich wrogów.
- d) jego imperium rozpadło się po jego śmierci.